

JUHLAJULKAISU

URHO KALEVA
KEKKONEN

1900 · 3/9 · 1975

SUOMALAINEN LAKIMIESYHDISTYS

Vammala 1975, Vammalan Kirjapaino Oy

ISBN 951-9068-43-0 (1/2 nahk.)

ISBN 951-9068-44-9 (sid.)

ISBN 978-951-855-874-6 (PDF)

Antti Suviranta

Sekaluontoisista laeista Ahvenanmaan maakuntalainsäädännössä

1. Säännös ja sen historia

Ahvenanmaan itsehallintolain 14 §:n 4 momentissa säädetään:

Jos maakuntalakiin on yhtenäisyyden ja selvyiden takia sisällytetty yksityisiä valtakunnanlainsäädäntöön kuuluvia säännöksiä, jotka asiallisesti ovat yhtäpitäviä valtakunnanlain vastaavien säännösten kanssa, älköön tämä olko esteenä maakuntalain voimaantulolle. Sellaisten säännösten ottaminen maakuntalakiin ei aiheuta muutosta valtakunnan ja maakunnan lainsäädäntövalan keskinäiseen suhteeseen eikä myöskään valtakunnanlainsäädännöllä annettujen säännösten voimaan tulemiseen Ahvenanmaan maakunnassa.

Tämä säännös liittyy siihen tapaan, jolla lainsäädäntövalta on jaettu valtakunnan ja maakunnan kesken. Muualla on asia usein järjestetty siten, että kummallekin erikseen kuuluvan lainsäädäntöalan lisäksi on yhteistä toimialaa, kysymyksiä joista yhtä hyvin valtakunta kuin osavaltio tai itsehallintoalue saavat säätää; ja vasta kun molemmat todella säätävät samasta asiasta, joudutaan ratkaisemaan, kumman antama säännös pätee, usein noudattaen periaatetta »Reichsrecht bricht Landesrecht». Ahvenanmaan itsehallintolaki ei tunne tuollaista yhteistä toimialaa, vaan jokainen lainsäädäntökysymys kuuluu periaatteessa joko valtakunnan tai maakunnan, ei koskaan niiden molempien toimialaan.¹ Itsehallintolain 14 §:n avulla pyritään toimialojen jäykkää rajan-

¹ Ks. esim. *Rafael Erich*, Suomen valtio-oikeus II (1925) s. 385–386; *Artur Tollet-John Uggla*, Lagstiftningen angående självstyrelse för Åland jämte tillhörande författningar (1930) s. 30–33; *Paul Johan Klinthe*, Om territorialkorporationer (1936) s. 241–244; *sama*, Ålandsdelegationen och dess verksamhet (1938) s. 201–202; *Esko Hakkila*, Suomen tasavallan perustuslait (1939) s. 688–689.

vetoa asiallisesti muuttamatta helpottamaan lakien laatimista ja soveltamista.

Vuoden 1920 itsehallintolaissa ei tällaista säännöstä ollut. Vastavaanlaisen menettelyn tarpeellisuus huomattiin kuitenkin pian. Jo aivan ensimmäisiin voimaan tulleisiin maakuntalakeihin sisältyi valtakunnan laeista sellaisinaan lainattuja säännöksiä kysymyksistä, jotka eivät kuuluneet maakunnan lainsäädäntövallan piiriin; ja tasavallan presidentin kirjeeseen, jossa hän ilmoitti olevansa käyttämättä veto-oikeuttaan, saattoi sisältyä toteamus siitä, ettei maakuntapäivien hyväksymä maakuntalaki poikkea valtakunnan säädöksistä siltä osin kuin lainsäädäntövalta kuuluu tasavallan lainsäädäntöelimille.² En ole voinut selvittää tätä kirjoitusta varten, missä määrin jo näiden tapausten perustana olivat sellaiset ajatukset, joiden pohjalta sekaluotoisia lakeja koskeva käytäntö sittemmin kehittyi. Joka tapauksessa Ahvenanmaan valtuuskunta nojautui näihin tapauksiin muodostaessaan asiasta omaa kantansa, joka ensimmäisen kerran ilmenee kehitellyssä muodossa asutislainsäädäntöä koskevassa valtuuskunnan mietinnössä vuodelta 1924:

Därjämte omfattar lagstiftningen angående kolonisationsväsendet åtskilliga stadganden från olika rättsgebit, vilka i och för sig äro undantagna landskapets lagstiftningsmakt, men icke kunna, lösryckta ur sitt sammanhang, i kolonisationssyfte tillämpas eller förverkligas på Åland, exempelvis detaljstadganden angående lagfart och inteckning, exekutiv försäljning av fastighet, bördslösen, förköpsrätt m.m. Men enär dessa stadganden äro nödvändiga förutsättningar för och äga ett intimt samband med samt utgöra integrerande beståndsdelar av kolonisationslagstiftningen och s.a.s. bilda hörnstenar i hela kolonisationssystemet, håller Delegationen före, att landstinget icke kan förmenas rätt att, med eller utan ändring uti den i riket gällande kolonisationslagstiftningen i övriga delar, antaga jämväl dessa detaljbestämmelser i den form, vari de ingå i rikslagstiftningen i ämnet, utan att landstinget härigenom överskrider sin lagstiftningsbefogenhet.³

Jo samassa yhteydessä valtuuskunta totesi toisaalta, ettei maakuntalaiksi voitu täysin muuttamattomanakaan omaksua sellaista valta-

² Ks. ÅD II s. 20, 39.

Ahvenanmaan ja valtakunnan lainsäädäntö- ja hallintoelimiä toimivaltasuhteita koskevia lähinnä tasavallan presidentin, korkeimman oikeuden ja Ahvenanmaan valtuuskunnan toiminnassa syntyneitä asiakirjoja julkaistaan sarjana »Ålandsdelegationens framställningar och betänkanden», sittemmin vain »Ålandsdelegationen», jonka tähän mennessä ilmestyneet osat I–X käsittävät vuodet 1923–1967. Tämän kirjoituksen aineistona ovat lisäksi Ahvenanmaan valtuuskunnan pöytäkirjoihin vuosilta 1968–1971 sisältyvät vielä julkaisemattomat valtuuskunnan ja korkeimman oikeuden lausunnot.

³ Ks. ÅD II s. 39, 58. Vrt. myös *ibid.* s. 12, 26.

kunnanlakia, joka kokonaisuudessaan kuului valtakunnan lainsäädäntövaltaan.⁴ Vielä samana vuonna valtuuskunta kehitteli kantaansa edelleen katsomalla, että olisi tehtävä nimenomainen varaus paikallisen ja valtakunnanlainsäädännön voimassaoloaloista ilman että sitä varten olisi tarpeen käydä näiden voimassaoloalojen rajaa tarkasti.⁵

Myös korkein oikeus näyttäisi jo viimeksi mainittuun asiaan antamassaan lausunnossa pitävän menettelyä periaatteessa mahdollisena, vaikka lopputulos siinä asiassa ratkesikin muilla perusteilla.⁶ Vielä samana vuonna korkein oikeus jo sovelsi menettelyn hyväksyvää kantaa eräässä täysistuntolausunnossaan,⁷ ja tasavallan presidentti antoi tässä asiassa sen mukaisen ratkaisun.⁸ Seuraavalta vuodelta on samanlainen presidentin ratkaisu, johon lisäksi sisältyy Ahvenanmaan valtuuskunnan suosittelema varaus siitä, että »sagda lagar och förordningar i antydd omfattning fortfarande förbliva i gällande kraft jämväl på Åland».⁹ Toisaalta korkein oikeus käytti eräässä lausunnossaan vuodelta 1926 sanontaa, joka ei näyttäisi hyväksyvän menettelyä; mutta kun saman maakuntalain toisen pykälän kohdalla käytettiin päinvastaisen kannan mukaista sanontaa,¹⁰ on kysymys ehkä ollut vain siitä, miten laajalti menetelmää voidaan käyttää. Vuodelta 1928 tapaamme korkeimmalta oikeudelta nimenomaisen periaatelausuman menetelmän puolesta:

I landstingsbeslutet har, liksom förhållandet varit med ett flertal tidigare landskapslagar, upptagits en del stadganden i ämnen, vilka rättsligen höra till rikslagstiftningens gebit. Enär detta har visat sig nödvändigt vidkommande bestämmelser av rikslagsnatur, vilka endast genom att intagas i sitt rätta sammanhang i en lokal lag, kunna komma till tillämpning i landskapet, giver ett dylikt förfarande principiellt icke skäl till anmärkning. Vid stiftandet av landskapslag av på sådant sätt blandad natur i kompetenshänseende, bör dock iakttagas, att det från rikslagstiftningens område hämtade stadgandet icke får i landskapslagen givas annat innehåll i sak än det har i rikslagen, ty i motsatt fall sker intrång i rikets lagstiftningsrätt.¹¹

Vielä seuraavana vuonna jouduttiin kysymyksestä kuitenkin korkeimmassa oikeudessa äänestämään. Edellisessä asiassa omaksuttu

⁴ Ks. ÅD II s. 43.

⁵ Ks. ÅD II s. 72. Ks. myös ÅD III s. 103, 130–131.

⁶ Ks. ÅD II s. 78.

⁷ Ks. ÅD II s. 138. Ks. myös ÅD III s. 98–99, IV s. 94.

⁸ Ks. ÅD II s. 139.

⁹ Ks. ÅD III s. 132. Tämä asia ei ollut korkeimman oikeuden käsiteltävänä.

¹⁰ Ks. ÅD III s. 156.

¹¹ Ks. ÅD IV s. 101.

kanta säilyi, mutta edellä mainittuun vuoden 1926 lausuntoon liittyen *Allan Serlachius* kirjoitti perusteellisen eriävän mielipiteen tämän kannan vaaroista kiinnittäen huomiota siihen,

vart ett dylikt sammanblandande av till landskapets lagstiftningskompetens hörande och dess behörighet undandragna stadganden i praktiken kommer att leda. Rikslagstiftningen ändras och i och med detsamma, eo ipso – sådan är väl meningen – även de paragrafer i en »blandad» landskapslag, som äro av rikslagstiftnings natur och beröras av ändringen i rikslagstiftningen. Då emellertid från statsmaktens sida icke angives, vilka stadganden i en blandad lag äro av landskapslags- och vilka av rikslagstiftnings natur, kommer avgörandet av denna ofta synnerligen svårlösta fråga de facto, att överlämnas åt den myndighet, för vilken det gäller att i varje särskilt fall tillämpa den »blandade» lagen. Myndigheten måste för att kunna avgöra huruvida ett landskapslagsstadgande fortfarande gäller, först avgöra vilka stadganden i vederbörande lag äro av rikslagstiftningsnatur för att sedermera kunna granska, huruvida dessa stadganden blivit ändrade genom senare rikslagstiftning. Man frågar sig därför ovillkorligen, vad det myckna arbete, som vid stiftandet av lag nedlägges på att hålla gränserna mellan landskapets och rikets lagstiftningskompetens möjligast klara, egentligen tjänar till, då man, såsom nu sker, icke blott underlåter att draga försorg om att detta arbete kommer dem till godo, som det åligger att tillämpa lagen utan fastmer positivt medverkar till att göra lagens tillämpning i detta avseende möjligast svår.¹²

Tämän jälkeen voidaan kantaa jo pitää vakiintuneena.¹³ Tasavallan presidentin kirjeeseen sisältyvään varaumaan valtakunnan lainsäädäntövaltaan kuuluvien lakien ja asetusten jatkuvasta voimassaolosta liitettiin vuonna 1929 huomautus siitä, että »dessa stadgandens inryckande i landskapslagen icke inskränker den Republikens lagstiftande organ tillkommande rätt att i dessa ämnen även framdeles utfärda stadganden, som skola gälla jämväl i landskapet».¹⁴ Valtakunnan lainsäädäntövaltaan kuuluvia säännöksiä sisältävistä maakuntalaeista jo alkuajoista käytetty nimitys 'blandad lag' vakiintui varsin pian; sinä aikana (1936–1951), jona korkeimman oikeuden lausunnot Ahvenanmaan maakuntalainsäädäntöä koskevista laeista kirjoitettiin suomeksi, puhuttiin niissä 'sekaluontoisista laeista'. Tässä kirjoituksessa käytän samaa nimitystä, vaikka nämä termit eivät olekaan esiintyneet viralli-

¹² Ks. ÄD IV s. 121–123 (ään. 4–1).

¹³ Ks. esim. ÄD IV s. 134, 143, 153, 166–167, 169–170.

¹⁴ Ks. ÄD IV s. 172, V s. 127, 157.

sisä asiakirjoissa enää vuoden 1951 itsehallintolain voimassaoloaikana.

Sekaluontoisista laeista ei siis vuoden 1920 itsehallintolaissa ollut säännöksiä. Uutta itsehallintolakia vuosina 1938–1939 valmistellut valtion komitea otti ehdotukseensa vakiintuneen käytännön mukaisen säännöksen, ja tästä mietinnöstä säännösehdotus siirtyi vuonna 1941 valmistuneeseen maakuntapäivien aloitteesta asetetun komitean mietintöön sekä edelleen eri vaiheiden kautta, *Aleksis Ekholmin* ja *Y. J. Hakulisen* perustuslakivaliokunnalle antamassaan lausunnossa ehdottamin täsmennyksin, nykyisen itsehallintolain 14 §:n 4 momentiksi.¹⁵

Säännös ei ole suinkaan jäänyt kuolleeksi kirjaimeksi, vaan sekaluontoisten lakien merkitys on vuoden 1951 itsehallintolain voimassaoloaikana lisääntynyt entisestään. Kymmenvuotiskautena 1958–1967 oli Ahvenanmaan valtuuskunnan käsiteltävänä yhteensä 254 maakuntapäivien hyväksymää maakuntalakia, ja näistä oli 94 sellaisia, joiden osalta valtuuskunnan tai korkeimman oikeuden lausunnossa – useimmiten molemmissa – viitattiin itsehallintolain 14 §:ään.¹⁶

2. Tulkintakysymyksiä

Itsehallintolain 14 §:n soveltamisen edellytyksenä on säännöksen sanamuodon mukaan, että a) *maakuntalakiin* on b) *yhtenäisyyden ja selvyyden takia* sisällytetty c) *yksityisiä* säännöksiä, jotka d) *kuuluvat valtakunnanlainsäädäntöön* ja e) *ovat asiallisesti yhtäpitäviä valtakunnanlain vastaavien säännösten kanssa*. Näistä edellytyksistä tulee useimmin kysymykseen se, kuuluuko säännös valtakunnanlainsäädäntöön. Tämä edellytys on kuitenkin sama kuin yleinen, itsehallintolain muiden säännösten soveltamisessa esille tuleva kysymys valtakunnan ja maakunnan lainsäädäntövallan rajasta. Samalla pitää edelleen paikkansa se sekaluontoisiin lakeihin jo 1920-luvulla sovellettu periaate, ettei mainitun rajan tarkkaa käymistä usein edes tarvita: jos muut 14 §:n soveltamisedellytykset on täytetty, ei lain säätämismahdollisuudessa ole tarpeen tutkia, kuuluuko jokin sen säännös valtakunnan vai maakunnan lainsäädäntövaltaan, sillä kummassakin tapauksessa se saadaan ottaa maakuntalain tekstiin. Näistä syistä ei 14 §:ää koskevassa kirjoituk-

¹⁵ Ks. Förslag till reviderad lag om självstyrelse för Åland, kommittébetänkande (Mariehamn 1941) s. 25–26, 59–60; Vp. 1946, HE 100 s. 13–14; *Ekholm–Hakulinen*, lausunto mainitusta hallituksen esityksestä perustuslakivaliokunnalle (Vp. 1947, Asiak. III:2) s. 12.

¹⁶ Ks. ÅD IX s. 73–140; ÅD X s. 39–127.

sessä ole syytä ryhtyä selvittämään tätä rajankäyntikysymystä. Muutamasta siihen liittyvästä seikasta mainitsen kuitenkin. Muista 144 §:n soveltamisedellytyksistä se, että maakuntalakiin otettavien säännösten tulee olla yksityisiä, ja se, että ne otetaan maakuntalakiin yhtenäisyyden ja selvyyden takia, liittyvät läheisesti toisiinsa, joten käsittelen niitä yhdessä.

Ensimmäisenä soveltamisedellytyksenä mainitsin edellä sen, että 144 §:n nojalla saadaan valtakunnanlain säännöksiä ottaa vain maakuntalakiin. Tämän mukaisesti on katsottu, että valtakunnan lainsäädäntöön kuuluvien säännösten sisällyttäminen tällä tavoin maakuntapäivien maakuntahallinnolle perittävistä maksuista hyväksymään päätökseen, joka sinänsä itsehallintolain 23 §:n mukaan ei edellyttäisi maakuntalain muotoa, aiheuttaa sen, että päätöksestä muodostuu maakuntalaki ja se siis on käsiteltävä maakuntalain säätämistä koskevassa järjestyksessä.¹⁷

Säännösten, jotka 144 §:n nojalla sisällytetään maakuntalakiin, tulee olla yksityisiä, ja yhtenäisyyden ja selvyyden tulee vaatia tällaista menettelyä. Sisällytettävien säännösten tulee siis liittyä olennaisena osana maakuntalakiin, joka muilta osin kuuluu maakuntalainsäädännön alaan. Itsehallintolain 144 § ei siten salli sellaista maakuntalakia, joka sisältäisi pelkästään tai pääasiassa valtakunnan lainsäädäntövaltaan kuuluvia säännöksiä, vaikka nämä olisi lainattu aivan sanatarkasti valtakunnan laista.¹⁸ Tämä sääntö ei kuitenkaan estä lisäämästä ennestään olevaan maakuntalakiin uutta säännöstä tai vaikkapa koko lukua, vaikka tämän muutoksen käsittävä maakuntapäivien päätös sisältäisi yksinomaan valtakunnanlainsäädäntöön kuuluvia säännöksiä, mikäli uudet säännökset tulevat entisen maakuntalain olennaiseksi osaksi.¹⁹ Sisällyttämisen tulee myös olla tarpeen maakuntalain soveltamista varten. Siten ei maakunnan virkamiesten eläkkeistä annettuun maakuntalakiin saatu lisätä yliopistojen ja korkeakoulujen virkamiesten eläkeoikeutta koskevaa, aivan sanatarkasti – mutta ilmeisesti erehdyksessä – valtakunnanlaista lainattua säännöstä.²⁰

Kun sisällytettävien säännösten tulee olla asiallisesti yhtäpitäviä valtakunnanlain vastaavien säännösten kanssa, on sana valtakunnanlaki tässä käsitetty laajasti. Siten on lainauksia tehty paitsi eduskuntala-

¹⁷ Ks. AD IX s. 97.

¹⁸ Ks. AD VIII s. 214–215, X s. 49.

¹⁹ Ks. AD VIII s. 218, X s. 51.

²⁰ Ks. AD X s. 105.

eista myös asetuksista ja valtioneuvoston päätöksistä.²¹ Myös Ahvenanmaan itsehallintolaki on valtakunnanlaki. Kun sen säännöksiä on toistettu maakuntalaeissa, on sen siis katsottu tapahtuvan 14 §:n nojalla.²²

Valtakunnanlaissa otetaan maakunnan lainsäädäntövalta toisinaan huomioon säätämällä, ettei laki ole voimassa Ahvenanmaalla. Tästä huolimatta on maakuntalakiin katsottu voitavan sisällyttää tuollaisen valtakunnanlain sellaisiakin säännöksiä, jotka itsehallintolain mukaan kuuluvat valtakunnanlain alaan. Kun tämän on katsottu voivan tapahtua vieläpä valikoiden,²³ on valtakunnanlain säännösten sisällyttämisellä 14 §:n nojalla maakuntalakiin tällaisessa tapauksessa todellinen eikä vain toteava merkitys. Milloin sen sijaan valtakunnanlain mukaan sen säännösten voimaan saattamisesta Ahvenanmaalla voidaan säätää asetuksella, sitten kun maakuntalailla on annettu tätä varten tarvittavat säännökset, eivät tällaisesta valtakunnanlaista lainatut maakuntalakiin sisällytetyt, mutta valtakunnanlainsäädännön alaan kuuluvat säännökset voi tietenkään tulla maakunnassa voimaan ennen kuin tuollaisella asetuksella säädettyinä voimaantulopäivänä.²⁴ Edellistä tapaa käytetään — ehkäpä tarpeettomastikin — silloin, kun asianomaisen hallinnonalan hallinto kuuluu Ahvenanmaalla maakunnan viranomaisille (esim. asutushallinto), jälkimmäistä taas silloin, kun hallinto Ahvenanmaallakin on valtakunnan viranomaisten asiana (esim. verohallinto).²⁵

Valtakunnanlain alaan kuuluvien säännösten sisällyttäminen maakuntalakiin voi tapahtua myös epäsuorasti. Maakuntalaki voi viitata toiseen maakuntalakiin, johon tuollaiset valtakunnanlain säännökset on sisällytetty.²⁶ Itsehallintolain 13 §:n mukaan voidaan maakuntalaki säätää blankettilakina, so. hyväksymällä valtakunnanlaki sellaisenaan tai maakuntalaeissa säädetyin muutoksin tai lisäyksin maakunnassa noudatettavaksi; ja tällaisen blankettilain on katsottu voivan muodostua myös suoranaisesti delegoinniksi säätämällä, että siinä mainittuun valtakunnanlakiin vastedes tehtävät muutokset ja lisäykset tulevat nekin maakunnassa noudatettaviksi.²⁷ Blankettilaissa tarkoitettuun val-

²¹ Lainauksia asetuksista on hyvin runsaasti. Lainauksista valtioneuvoston päätöksistä ks. esim. AD IX s. 121, X s. 100.

²² Ks. esim. AD X s. 126; AD 3. 9. 1971.

²³ Ks. AD IX s. 85.

²⁴ Ks. AD X s. 115.

²⁵ Hallintovallan jakautuminen voi perustua joko suoraan itsehallintolain säännöksiin tai itsehallintolain 20 §:n nojalla annettuun asetukseen (överenskommelseförordning).

²⁶ Ks. AD X s. 47, 62, 110; AD 6. 10. 1971.

²⁷ Ks. esim. AD 1. 2. 1968, 24. 2. 1971, 25. 2. 1971.

takunnanlakiin voi sisältyä myös sellaisia säännöksiä, jotka itsehallintolain mukaan kuuluvat valtakunnanlain alaan, ja tällöin nämä säännökset tulevat blankettilailla sisällytetyiksi maakuntalakiin itsehallintolain 144 §:n mukaisella tavalla.²⁸

Se, onko maakuntalakiin sisällytetty säännös yhtäpitävä valtakunnanlain säännöksen kanssa, ratkaistaan periaatteessa sen päivän tilanteen mukaan, jona maakuntalaki hyväksyttiin maakuntapäivillä. Valtakunnanlain muuttuminen tämän päivän jälkeen ennen asian esittelyä tasavallan presidentille ei aiheuta maakuntalain raukeamista, vaan asiaan sovelletaan itsehallintolain 144 §:n viimeistä virkettä: uutta valtakunnanlain säännöstä sovelletaan maakuntalain sanamuodosta huolimatta.²⁹ Sen sijaan ei ole mahdollista sisällyttää maakuntalakiin sellaisia valtakunnanlain alaan kuuluvia säännöksiä, jotka eivät ole valtakunnassa vielä voimassa, vaan vasta valmisteltavina tai eduskunnan käsiteltävinä.³⁰ Eräaseen maakuntalakiin ei ollut otettu mainintaa voimaantulopäivästä, kun taas vastaavan valtakunnanlain voimaantulopäivä oli vielä edessä päin. Kun kuitenkin oli selvää, ettei maakuntalakiä ehdittäisi julkaista Ahvenanmaan asetuskokoelmassa ennen valtakunnanlain voimaantulopäivää, ei voimaantulopäivän puuttuminen aiheuttanut maakuntalain raukeamista.³¹ Toisaalta on maakuntalaki katsottu voitavan säätää ehdollisena, tulemaan voimaan samana päivänä kuin yli vaalien äänestetty valtakunnanlaki: jos lakiesitys raukeaa, jää maakuntalaki merkityksettömäksi.³² Jos taas maakuntalaki on ristiriidassa itsehallintolain 20 §:ssä tarkoitetun vielä voimassa olevan sopimusasetuksen kanssa, ei maakuntalaille saa säätää voimaantulopäivää, joka olisi aikaisempi kuin sanotun säännöksen mukainen sopimusasetuksen irtisanomisajan päättymispäivä.³³

Sisällytettyjen säännösten tulee olla asiallisesti yhtäpitäviä vastaavien valtakunnanlain säännösten kanssa. Sanatarkkuutta ei siis vaadita, mutta eroavuus sanamuodossa ei saa merkitä eroavuutta asiasisällössä. Esimerkkeinä tapauksista, joissa asiasisällön eroavuus on aiheuttanut maakuntalain raukeamisen, mainittakoon:

– kun valtakunnan oppivelvollisuuslaissa puhuttiin Suomen kansalaisten lapsista, mutta maakuntalaissa lapsista, jotka eivät

²⁸ Ks. ÄD X s. 59, 68; ÄD 17. 10. 1968 (KoO 2. 12. 1968), 27. 2. 1969 (KoO 1. 4. 1969), 24. 2. 1971.

²⁹ Ks. ÄD VIII s. 163–164.

³⁰ Ks. ÄD VIII s. 143, X s. 102.

³¹ Ks. ÄD 20. 5. 1970.

³² Ks. ÄD VIII s. 268–269.

³³ Ks. ÄD X s. 69.

ole ulkomaan kansalaisia (jolloin kaksoiskansalaiset olisivat vapautuneet oppivelvollisuudesta);

- kun valtakunnanlaissa oli rangaistus muinaisesineen luvattomasta maastaviennistä, mutta maakuntalaissa luvattomasta maakunnasta viennistä;

- kun valtakunnanlainsäädännön alaan kuuluvan elinkeinon harjoittaja, joka oli jo tehnyt elinkeinoilmoituksen muualla valtakunnassa, määrättiin tekemään uusi ilmoitus maakunnassa, jos hän ulotti elinkeinotoimintansa maakunnan alueelle.³⁴

Toisaalta ei asiallisena eroavuutena ole pidetty esim. sitä, että talteenotetun koiran elätysmaksu on rahanarvon muuttumisen takia määrätty korkeammaksi kuin valtakunnan metsästyslaissa.³⁵ Niin ikään on katsottu, että kulttuurihistoriallisesti huomattavien rakennusten suojelua koskevat muinaistieteelliselle toimikunnalle tehtävät ilmoitukset on voitu määrätä lähetettäväksi maakuntahallituksen välityksellä.³⁶

Itsehallintolaista voi edelleen johtua, että sisällytettävää säännöstä ei vain voida, vaan on pakkokin muuttaa. Siten kuuluvat alistettavissakin kunnallisasioissa valitukset Ahvenanmaalla lääninhallituksen eikä alistusviranomaisen käsiteltäviksi (itsehallintolain 22 §).³⁷ Ja kun maakunta-asetuksella voidaan antaa vain maakuntalain täytäntöönpano- ja soveltamismääräyksiä (13 §), ei tätä laajempaa asetuksenantovaltaa voida maakuntalailla delegoida maakunnanhallitukselle, vaikka vastavassa valtakunnanlaissa olisi laajempi delegointisäännös.³⁸ Toisaalta voivat tällaiset poikkeukset valtakunnanlaista jäädä julkilausumatto-

³⁴ Ks. AD VIII s. 228–230, X s. 69; AD 27. 2. 1969 (KoO 1. 4. 1969). Ks. myös AD VIII s. 213, 340, IX s. 79, 126, X s. 39, 83, 96, 110; AD 9. 3. 1970, 21. 10. 1970.

Yhtäläinen sanamuoto ei aina merkitse yhtäläistä asiasisältöä. Poikkeuksena perustuslaista säädetty valtakunnanlaki sisältää luvan enintään yhtä laajan poikkeuksen ulottamiseen Ahvenanmaalle maakuntalailla (ks. esim. AD VIII s. 302–304, 364; AD 9. 3. 1971). Jos sen sijaan valtakunnanlaki on säädetty tavallisessa lainsäädäntöjärjestyksessä, mutta sanamuodoltaan saman sisältöinen maakuntalaki on hyväksytty niin myöhään, että se muodostuisi taannehtivaksi ja sellaisena puuttuisi perustuslain suojaamiin oikeuksiin, on maakuntalaki jouduttu jättämään raukeamaan (ks. AD 14. 2. 1970, KoO 23. 3. 1970).

³⁵ Ks. AD IX s. 102. Säännöksiä valtakunnanlaista lainattaessa niistä voidaan jättää pois kohdat, jotka maakuntalain muiden säännösten johdosta ovat Ahvenanmaalla tarpeettomia (kun maakuntalaki ei edellyttänyt mahdollisuutta kansanopiston oppilaan erottamiseen, ei tarvinnut säätää valituskieltoa erottamispäätöksestä) tai jotka ovat muutenkin voimassa Ahvenanmaalla esim. sopimusasetuksen perusteella; ks. KoO 7. 4. 1971 (AD 9. 3. 1971).

³⁶ Ks. AD X s. 96. Ks. myös KoO 16. 6. 1969 (AD 5. 6. 1969): maakuntapäivät, joille kuuluu lainsäädäntövalta kunnallishallintoa koskeissa asioissa, eivät olleet poikenneet asiallisen yhtäpitävyyden vaatimuksesta uskoessaan välimiesoikeuden jäsenen valitsemisen kunnallishallitukselle eikä lähinnä asuvalle jäävittömälle kunnallishallituksen jäsenelle niin kuin vastaavan valtakunnanlain mukaan.

³⁷ Ks. AD VIII s. 397–398, IX s. 110. Ks. myös AD X s. 54.

³⁸ Ks. AD IX s. 77, 80.

miksi, mutta olla siitä huolimatta voimassa. Kun siten maakunnan palolain mukaan tulipalon sammuttamisessa aiheutuneesta tapaturmasta oli maksettava tapaturmakorvausta maakunnan varoista, oli korvausasian käsittelyn katsottava ilman nimenomaista säännöstäkin kuuluvan maakunnanhallitukselle (eikä silloiselle valtion tapaturmatoimistolle, niin kuin muualla valtakunnassa), mutta maakunnanhallituksen oli noudatettava samoja menettelysäännöksiä kuin tapaturmatoimiston, ja sen päätös saattoi alistus- tai valitusteitse joutua vakuutus-oikeuden ratkaistavaksi noudattaen samoja säännöksiä kuin tapaturmatoimiston vastaavien päätösten alistamisesta tai niistä valittamisesta oli voimassa.³⁹

³⁹ Ks. ÅD IX s. 118. Ks. myös ÅD 9. 3. 1970 (KoO 6. 4. 1970), 24. 2. 1971 (KoO 18. 3. 1971); viimeisimpään näistä maakuntalaeista oli jo otettu nimenomainen säännös muutoksen hakemista tapaturmaviraston päätöksiin koskevien säännösten noudattamisesta.